

Miomir Petrović

PERSIJSKO OGLEDALO

(roman-arabeska)

 Laguna

Copyright © 2001 Miomir Petrović

Copyright © 2008 ovog izdanja LAGUNA

Posvećeno mom Ocu,
Nikoli Buvijeju i Nemanji Mitroviću

PROLOG

*Držanje tela otkriva dušu. Čovek ustaje, odgurnuvši tlo. Ispre-
turan iznenađenjem, ranjen i razrešen potpunim gubitkom,
kao da sam ceo odsečen od sebe, polako nastavljam prekinuti
put. Stižem do tesne, slabo osvetljene raskrsnice dva hodnika.
Skrećem. Na svakom ćošku, u zidu crtam ključem oznake
za povratak. Prolazim pored niza zatvorenih vrata. Ovo je,
jednom zapisao Nemanja Mitrović kazujući o ustajanju i
zebnji. To se, najverovatnije, dogodilo u Amsterdamu gde
se, kako sam čuo, preselio pre nekoliko godina.*

Tako počinje Nemanjina priča objavljena u NIN-u, marta 1996, u proleće posle onog leta kada su konvoji izbeglica iz Srpske Krajine polako ali sigurno, na svojim poluraspadnutim traktorima ulazili u Vojvodinu, skupljajući poneku jabuku ili šljivu usput im pruženu, zauvek obeležavajući naše živote. Naučivši negde da se delotvornost tvrdnji matematički precizno smanjuje onoliko koliko njihova radikalnost u formi raste, ne govorim ovo slučajno.

Prvo, zato što svoje pismo počinjem upravo ovom epizodom, epizodom izbegličkog konvoja, drugo, zato što

ću – nekoliko dana kasnije, pošto se moj primerak NIN-a bude raspao na nekom od gradskih đubrišta zajedno sa Mitrovićevom pričom – uvideti, iz okolnosti koje ću Vam navesti, da sam celoga života pokušavao da nogama odgurnem zemlju.

Onu istu zemlju koja me je, pri prvom udisaju ovostranog vazduha, svojim zagonetnim virusom koji je nekako uspeo da prodre u mene, i sama odgurnula od sebe.

Avgustovski događaji iz 1995. godine i priča, godinu dana starija od ove, potvrdiće moje najuzasnije strahove;

Oduvek mi se činilo da, otkako sam rođen, apstrahujući okolnosti, vreme i mesto tog čina, život vidim kao jedno dugo, melanholično opraštanje od svega što je drago. Poput mola s koga se neprestano maše onima koji otplovljavaju, ostavljajući nas same. Ukoliko je to bio početak samog života, njegova rana mladost, u čijem vam tek nagoveštenom sutonu pišem ovo pismo ili objašnjenje mojih neoprostivih postupaka, doneće želju. Želju da se zauvek ispišem iz *MATIČNE KNJIGE ROĐENIH*.

1.

POŠTOVANI GOSPODINE BOGDANOVIĆU

Gospodinu Nenadu Bogdanoviću,
Ministarstvo inostranih poslova
Savezne Republike Jugoslavije,
Beograd

Poštovani gospodine Bogdanoviću,

iako uveren da u svojoj bogatoj praksi niste naišli na slično štivo pisano pod alibijem ispovesti ili priznanja krivice lica protiv koga je pokrenut međunarodni sudski proces, iako sam mnogo napora uložio da bih se uopšte odlučio da napišem redove koji slede, mislim da će ovo pismo osvetliti delo koje sam bio primoran da počinim. Kada malo bolje razmislim, slično pismo ću možda uputiti gospodinu Miloradu Paviću, književniku iz Beograda. Iako Vas ne poznajem, čini mi se da ćete biti u stanju da, ispod neobičnosti ili rasplinutosti ovog pisma, u instrumentariju međunarodnog prava pronađete argumente u korist lica

koje piše. Nisam se nadao da će moj život ikada zaploviti niz maticu haotičnih preokreta, kakve sam do sada uspeo da pronađem još jedino u delima pomenutog pisca. Rečju, ukoliko roman *Hazarski rečnik* Milorada Pavića nije samo plod imaginacije (kako je nama, običnim čitaocima ugodno da pomislimo), onda je možda to delo metodološki korisno dopunsko štivo pomoću koga se mogu pronaći relativni dokazi za ono što se meni – Milošu Zurbaranu – dogodilo. Mislim da sam čitav život bio pre čovek sumnje nego čovek vere. Ipak, u ponovnom susretu sa ovim delom, pri povratku u Beograd, učinilo mi se da konspirologija i nije tako iluzorna vizura promišljanja života. Ne toliko u smislu zavere ili metafizičkog poretka stvari, koliko zbog uverenosti da određene, možda paranormalne okolnosti, ukoliko ih proživite pa tek onda počnete da verujete u njih, imaju svoj unutarnji sistem. Pitanje koje ću Vam postaviti drugačije je prirode. Zbog toga Vas molim za napor kojim ćete, u mom slučaju, spoznati prisustvo jednog drugačijeg morala od onoga kojem nas uči kruta aparaturna pravosuđa, normirana u odnosu na zajednicu, upravo onoliko koliko nije na pojedinca.

Probudivši se i protrljavši oči, u prvom sudaru sa nedefinisanim loptama svetlosti uperenim prema zamućenim prozorima sobe koja je još uvek isparavala memlu nervoznog sna, stvarajući maglu smrada po obrazu stakla, osetio sam kako će glava biti sve teža tokom nastupajućeg dana. Napolju kiša, sitna i dosadna poput mrvicama hleba posoljene jastučnice, najavljivala je carstvo mutnog dorćolskog proleća u kojem će biti teško disati. Na putu do kupatila

gde ću razbistriti korake, oprezno sam prošao pored televizora čiji ekran, iako pod plaštom trenutnog mraka i tišine, kao da je i dalje emitovao nove vesti sa ratišta. Nisam ga uključio, iako sam to inače činio i suviše često, posmatrajući ne toliko slike koliko izdržljivost organizma da se ne slomi pod teretom prizora elektronskog raspada zemlje.

Zaista, kupatilo je, sa vrčevima hladne vode koju sam sručio na glavu pazeći da ne dodirnem crvenu slavinu i ne raspalim već vrelo telo, pružilo neko sigurnost da se neću rastopiti i ugnjecaviti preko potrebe. Podne je već bilo blizu. Preskačući prepune pepeljare i rastrgane knjige čije su stranice čitave noći lepršale po sobi, dok je samo šušanj listanja objavljivao da tu neko postoji, naglo sam otvorio prozore. Ledena svežina, tek pomalo ulepljena sparinom noći koja je polako iščezavala, uletela je unutra. Prizor Jevremove ulice, njene severne strane u čijoj sam senci odrastao gurkan od dorćolskih mangupa koji su se od mene držali taman na onolikom rastojanju koliko je priča o manguplucima mog oca opstajala u usmenom predanju njihovih roditelja – prizor moje ulice, dakle, podsetio me je da me noćno čitanje ipak nije odnelo u predele bez vesti i histeričnih izveštaja sa spaljene zemlje.

Pokušavao sam čitave noći da u kombinaciji Mitrovićeve knjige *U znaku ribe* i knjige *Riba-škorpija* Nikole Buvijske, pronađem izgubljenu harmoniju u čijem se procepu telo bezrazložno znojilo a duh panično bežao od Srbije.

Tako je prenapetost Mitrovićevog duha, koja je virila iza svake rečenice dodajući ulje na vatru i podstičući pluća da u nekom predsmrtnom grču dišu u još većim sinkopama

gradeći čitavu melodiju preskakanja, poslužila da isteram iz sebe đavola još većim đavolom. S druge strane, svakih deset minuta, Mitrovićevu sam knjigu blažio Buvijeom, kao odgajivač konja što ledenim peškirimama i pohvalnim uzvicima smiruje lipicanera ne bi li ga, posle nazovi predaha, naterao na još mučniji trening. Ipak ništa. Noć u kojoj me san nije hteo najavila mi je da će svi napori biti bezuspešni.

Tragajući za utisnutim datumom na „kravici“, pokušavajući da prodrem u sistem razmišljanja srpskog radnika na pokretnoj traci za pakovanje pasterizovanog mleka i otkrijem postojanje dobre namere da građanina, koji sticajem okolnosti nema kravu u svom dvorištu, ipak ne otruje, načuh zvuk isparkiravanja kola.

Jurnuvši ka prozoru, jer je telo naglo preplavila neka u prvi mah bezrazložna agresija, otvarajući ga uz reski jecaj zardalih šarki, uspevam da racionalizujem nenadanu pometnju. Kreten koji je sinoć parkirao tu, taj idiot koji ni u najmanjem, ma ni u najudaljenijem deliću svog retardiranog mozga nije shvatio da na mestu na koje je odlučio da ugura svoje krađeno pa preprodavano vozilo na čijoj komandnoj tabli još uvek stoje tragovi usirene krvi prvog vlasnika (koji je i život i porodicu, pa eto i kola izgubio u nekoj bosanskoj vukojebini), da na tom mestu neko stanuje, baš u prizemlju, i da je pri svom parkiranju ceo auspuh ugurao na nečiji trpezarijski sto... taj kreten na moj razjareni povik, psovku, šta li sam mu već rekao? lakonski odvrća izbacujući srednji prst kroz prozor, koji potom, bešumno, elektronski zatvara. I daje gas. Obrisi ukradenih

holandskih tablica nestaju iza ugla Sedmojulske rasterujućići škripom par mačaka koje su se od kiše sklonile pod memljivi, prizemni prozorčić džamije u Jevremovoj. Pred napola zatvorenim prozorom, ošinut zbunjenim pogledom komšinice iz stana u prizemlju koja mi, naravno, ne kaže *hvala* što sam pokušao da odbranim parčence njenog integriteta, već me sigurno smatra ludakom, balkanski mirno podnoseći grubost i osionost svog sunarodnika, glupav sam sebi, ponovo se smirujem. Prenapregnutost živaca dovedenih do poslednje uporišne tačke, napetost koja je preko noći, negde između mešenja hleba od brašna iz robnih rezervi i posmrtnog glasa spikerke koja je sa državne televizije upozoravala da je „...satanizacija srpskog naroda tek početak scenarija osmišljenog da se ugrozi integritet i dostojanstvo jedne zemlje koja...“ kao da je nastala samo da bi mi još više otežala život.

Ponovo sedam za sto. Appetit je nestao. Gledam na sat. Tačno podne. Znam, malopredašnji izliv gneva izazvalo je čitanje rukopisa Nemanje Mitrovića. Izbrijavajući podbule obraze, pokušavam da u raportu koji tek smišljam, a koji je još juče morao biti predat sekretarici Unprofora, odagnam misli od unutaršnjeg tinjanja. *Miloš Zurbaran*. Kako me je samo pogledao tip iz Kadrovskog odeljenja, Srbin, kada sam podneo molbu za rad pri Ujedinjenim nacijama!

– Kako to da ste u rubriku nacionalnost upisali Srbin?

Otkud znam kako. A znao sam da će im se moje prezime dopasti.

– Srbin, nego šta!?

Moj otac je godinama pokušavao da pronađe odgovor na to pitanje. Pre svega, niko se iz familije nije lako mirio sa tek usputno ispričanim mitom o pradedinom jermenskom poreklu. Nikakav dokument o tome nije postojao, a i jermenski leksikoni pominjali su samo jedno prezime – *Zurbanon* – koje se moglo donekle dovesti u vezu sa našim. Ono što je pak bilo izvesno, ili se u to pošteno verovalo, bilo je da je pradeda, pre silaska na Dunav ko zna odakle, nosio ikonu arhanđela Mihajla. I bavio se trgovinom, kao i deda, kasnije na Dorćolu. Tako smo, ne puštajući da nas bilo šta sem ikone ponese, uklešteni među majčinim otresitim pogledima, i otac i ja, kao i deda sa mojim ocem nekada, stvar stavili ad akta za još jednu generaciju. Pre svega, majka je poreklom bila Vranjanka i dobro je znala da na Balkanu svako kopanje po starim krštenicama donosi samo zlo. Pronađeš nekog Turčina ili Ciganina i đavo odnese šalu. Bolje ćuti. *Na kom se jeziku moliš, taj ti je narod i hleb i vino.*

Meni je u osnovnoj školi bilo svejedno, samo da me ne zovu Zuba, a već u gimnaziji, na kulturološkom smeru, na Zelenom vencu gde su knjige uvek imale ukus lubenica s pijace, a soneti zvuk zujanja osa koje su se skupljale oko tih lubenica, na samo dvadeset metara od učionice, maštajući kako ću postati pisac ili pesnik, milije mi je bilo da o Zurbaranima mislim kao o potomcima čuvenog španskog slikara Fransiska de Zurbarana.

Kasnije, kada je đaćku lektiru zamenilo višesatno čekaње po aulama Filološkog fakulteta, kada sam sa prstima još umazanim jogurtom, kojim bih hladio nepca spržena

burekom sa jakim, mirišljivim sirom pekare *Studentski trg*, listao indeks posmatrajući prazna mesta na koja će doći ocene i pečati visoke škole, u iščekivanju jedinog profesora arapskog jezika (uzetog pod „A“, iz čistog egzibicionizma koji je zabranjivao da uzmem engleski, nemački ili francuski), moje prezime će se u luku vraćati do mene, putujući kroz vazduh, ispisujući još jednu posebnost. Činjenicu da ne postoji „ić“ u mojoj familiji. Pod „B“ sam uzeo francuski.

Pre svega, bilo je to u vreme kada su prvi kafići u Beogradu donosili čitavoj jednoj generaciji uverenje kako u srećnoj Jugoslaviji petokraka stoji na zastavi samo iz pijeteta prema mučenicima iscrpljujuće borbe, dok je, zapravo, naša zemlja suštinski odraz svega zapadnog, belog, evropskog i svetskog. Odraz koji je, razume se, bilo još potrebno glancati, kozmetički uređivati, ali koji je svoj suštinski blesak postigao. Tako je *Zurbaran* bilo dovoljno komplikovano, dovoljno zagonetno, prestižno taman toliko da se podvuče labava demarkaciona linija između Šumadije i grada koji je morao biti predstanica pravih metropola, onih u koje su nas vodili na ekskurzije.

Redom, prateći nit koja se sasvim prirodno odmotavala, čuvajući u sebi onu zebnju koja se mogla primetiti samo u intimnim trenucima dana, u prvim ljubavima i naklonostima za određena štiva i muziku koju stariji nisu razumevali (kada bi se rasprostrla sa otvorenih prozora u Jevremovoj ulici usisavajući u svoje jednostavne rifove i džamiju, i prostorije Mesne zajednice s koje se vijorila crvena zastava sa zlatnim srpom i čekićem, slepa za sve

lokalno i trenutno, cinična prema bratstvima i jedinstvima ali i nepoželjnim reliktima veroispovesti, prema predratnoj gospodi i starim nazivima ulica koji su, posle velikih kiša provaljivali ispod loše omalterisanih dorćolskih fasada da bi se sa suncem ponovo vratili pod svoje pokrivače), prateći, dakle, tu nit – život se dešavao.

Ushićenje, čak i ono propušteno kroz lažni cinizam kojim smo ga skrivali, ushićenje čitave generacije bilo je, poput maltera, odličan pokrov pod kojim bi se skrivale te adolescentne zebnje, neki noćni grčevi u stomaku, neke bezrazložne suze i sitne aritmije. Pre svega, bile su tu knjige.

U njima sam, čitajući ih sa potpunom predanošću duha i tupošću prema telesnim nadražajima, utapajući se u milozvuk reči i obrise velikih misli koje su ispod njihovih štampanih melodija stajale, boreći se sa nepoznanicama i poistovećujući sopstveno iskustvo sa piščevim, listajući ih i na predavanjima kada su svi hvatali beleške, u njima sam, dakle, pronalazio ne samo mirisno, toplo jastuče tuđeg života, tuđeg bola, kojim ću sebe obložiti od udaraca i povreda, već i delić sebe. Videvši u njima, u svakoj stranici, deo sopstvene krštenice, deo matične knjige rođenih. Deo koji će jednog dana, kada se svi elementi budu spojili, otkriti kako je i postojanje Miloša Zurbarana deo jedne knjige, otrgnute od života, smislenije od života, zaštićene od svake besciljne, manične, ishitrene promene koju je fizički život nametao unutar njem.

Ne znam kada je sve ono o čemu želim da Vas izvestim počelo. U početku sam poznao Nemanju Mitrovića

samo preko njegovih knjiga. Prvu – *San rata* – dobio sam od nekoga za rođendan. Kada se sve završilo, podižući ukrućene noge nekolicine potpuno pijanih prijatelja koji su hrkali snom s talogom crnog vina, provetravajući sobu i lupajući punim pepeljarama ne bih li ih sve probudio, među ostalim poklonima pronašao sam i nju. Nikada nisam utvrdio ko ju je doneo, posvete nije bilo, tek knjiga se stvorila preda mnom. No, to je bilo vreme kada sam toliko čitao da se *San rata* u prvi mah nije ugradio u literarni senzibilitet kojim su ponosno marširali Klod Simon, Margerit Jursenar i Marsel Prust. Ipak, zapala mi je za oko izvesna nervoza, neka gotovo astmatična groznica kojom su njegovi prsti, sigurno vreli pri vrhovima, odebljali od udaranja tipki, ispisivali teško razumljive priče. Sticajem okolnosti, kako sam tih godina bio strastveni skijaš, u prvim brazdama koje u belini stvaraju smučke ranoranilaca tragajući za dokazima da se nešto bliže nebu može ispisati na padinama, jedan raspust provešću na Kopaoniku.

Tamo, jedne večeri, u zadimljenoj prostoriji neke adaptirane bačije, u izmaglici prekuvanog pasulja i kobasica koje su poskakivale na užarenoj površini bakrača, naleteвши na komšiju iz Jovanove, upoznao sam lokalnog instruktora skijanjanja. S istim društvom viđao sam se svaki dan, i sasvim slučajno, verovatno potegnuvši temu mog fakulteta i knjiga, taj instruktor, Nebojša Mitrović, pitaće me da li sam čuo za njegovog brata – Nemanju? Ne sećam se da li me je ta koincidencija, budući da su to bile godine nadolazeće krvi, pumpajućeg života u kome je mlado telo odbijalo treptaje slabosti na slepoočnicama, smatrajući ih dokazom

lomnosti koju duh mora odbaciti, da li me je ta koincidencija uopšte takla? Ne znam ni šta sam mu odgovorio. Možda sam i tu dakako prijatnu okolnost bacio natrag na sneg odbijajući da bilo šta slučajno, osim ako nije izrazito veselo, prihvatim kao znak.

Boravak se bližio kraju, i saznajući da su moje obaveze u Beogradu drugi već odgodili, prihvatio sam poziv da ostanem još nekoliko dana u planinskoj kući Mitrovićevih. Upravo taj produžetak jednog neodsanjanog sna bio je čarobniji nego sve ono što je bilo planirano. Stešnjen krivom tavanicom pokrivenom lamperijom, šupljim batom koraka po broskom podu i niskim krevetom, u tmuni koja bi dolazeći iz planinske šume, ne pokucavši prethodno na prozorsko okno za dozvolu, hrupila unutra, zavijajući me u neprozirni film, mogao sam oslušnuti same titraje unutarnjeg bića. I upravo u takvoj lažnoj tišini, preturajući po novom, tuđem prostoru, poput mačora koji mora da zapiša teritoriju da bi uokvirio privremeno vlasništvo jednog prostora, preturao sam po stvarima stalnog vlasnika, ne bih li, preko nekoliko ski-pasova sa imenom i fotografijom, otkrio da je soba pripadala Nemanji. Nemanji, koji je, čuh usput, tek ponekad dolazio na skijanje.

Ubrzo zatim, pronašavši Prosvetino izdanje optočeno belim koricama, s nekom geometrijskom igrom crnog kvadrata i prelomljenog imena autora, u rukama sam držao *U znaku ribe*. Rođen u znaku Ribe, pročitavši na ski-pasu da je i Nemanja rođen u martu, morao sam odškrinuti vrata njegovih misli. Pročitao sam je za dva sata. Potom ponovo. Napolju je urlalo. Vejavica belih, rasterskih pega.

Mraz se lepio za okno, poražavajući prethodno zaparloženu prašinu. Bilo je nečeg potresnog u tome. Bilo je nečeg sopstvenog u tome.

Nemanju Mitrovića ću *in vivo* videti samo na tren, na blesak. U sekundi smo se mimoišli na autobuskoj stanici pored Konaka, Ja, pretovaren torbama i skijama koje su udarale bubrege, ubačen u svađu s novopazarskim vozačem koji nije dozvoljavao da se skije unesu u putnički prostor iako nije imao soške u prtljažniku, koji je, vadeći čačalicom čitav jagnjeći but iz zubne šupljine pokušavao da smiri nadutost želuca, i On, umornog, ispijenog lica, bled, sa duboko usečenim, tamnim očima nadvišenim krupnim veđama, s jednom torbom preko ramena.

Kasnije, u Beogradu, neko će reći da je pre mene upravo On sedeo na iskrzanom tapacirungu stolice u kafani Kolarac. Ni tada se nismo sreli. S druge strane, ukradeni primerak knjige *U znaku ribe* postaće, a tu sam tajnu skrivao sve do ovog momenta, kad smatram da je ovaj uvod neophodan, moj lični vodič kroz veštine skrivanja unutrašnjosti školjke. Skrivanja nežnog, satenskog dela nutrine od fijuka oštrog spoljašnjeg vetra.

Na Kopaoniku više nikada nisam sreo ni Nebojšu ni Nemanju. Ni u Beogradu. Sa zbirkom pripovedaka sretao sam se stalno, čim bi oštra spoljašnjost dovoljno zarezala kožu. Pojaviće se, međutim, u godinama o kojima kazujem, dovoljno domaćih pisaca, zajedno sa Pavićem, koji će pokazati da su smernice mog, činilo se, čvrstog uverenja da je prava književnost samo ono što se živi čitajući, nasuprot samom čitanju napisanog, bile pogrešne. Nisu

mi, naravno, promakle Mitrovićeve priče objavljivane u časopisima za književnost. Još su bile sveže lepljene rikne primeraka njegovih sledećih knjiga – *Duše i stvari*, *Grad pored sveta*, *Pesma iz mora* – kada je račun knjižare već dokazivao da su postale moje vlasništvo. Više se nikada nismo videli.

Naravno da je do kraja studija arapski bio značajniji događaj duše nego francuski. Godinama sam se šalio kako je izbor francuskog bio samo logični, intuitivni početak razlistavanja arapske književnosti duše. Ona je u to vreme, naravno, bila toliko depersonalizovana u kolektivnoj svesti Srbalja koliko i pozorište Papuanaca. I jedno i drugo predstavljalo je onu *beograštinu* koja se iznurivala u neobičnom, ne shvatajući da je ulicama Pariza neobičnost ponosno koračala još sa Apolinerom. Zurbaran je još jednom Milošu dokazao superiornost.

A onda je zaškripalo. Kao kada se brod rastače, ne toliko pod naplavinom nezaustavljive tečne mase koliko na obe strane svoje kobilice opterećen nesastruganim generacijama školjki, algi i koralala. Zemlja se raspadala, iz istih onih razloga kojima se pripisuje apstraktna propast sveta, ali uobičajeno, materijalizovano elektronskom slikom od nekoliko stotina kolorisanih linija televizijskog ekrana. Raspala se kao izvlačenje lotoa, prenos velikog derbija, kao epizoda američke serije, raspala se kao vremenska prognoza... prvo na ekranu, onda u životu.

Arapski je postao nepoželjan, i svi snovi moje majke u kojima me je videla kravatiranog, izbrijanih obraza, kako prevodim na samitu nesvrstanih, razbiše se u trenu zaje-

dno sa slikom mog oca koji posle trideset pet godina rada u Institutu nije dobio obećanih, zagarantovanih trideset kvadrata „u obliku odvojene stambene jedinice na teritoriji matične opštine“. Krio sam arapski kao zmija noge. Nasilno privezan za naše čudno prezime, još za adresu blizu jedine beogradske bogomolje muhamedanaca, mogao je, u očima komšija, pretvoriti naš stan u dorćolsku ispostavu zelene transverzale. Zato je moj francuski postao upotrebljiviji čim su bela terenska vozila s napadno velikim antenama motorola pričvršćenim za masivne branike počela da kruže gradom. U Ulici proleterskih brigada svila se tako brigada Unprofora, u Siminoj su se jutrom mogli videti Lekari bez granica u potrazi za kroasanim.

Obraza vrelih od brijanja, prošao sam pored džamije pažljivo birajući putanju kojom ću stići do zgrade Unprofora. Kiša je i dalje sipila i toplota se uvlačila pod odeću. MIMOŠAVŠI se sa plavo-belim kolima narodne milicije, koja je posle prve kašikare bačene u dvorište iza minareta čuvala ljudska prava multinacionalne zemlje, dozva me mek krik mačaka koje su se vratile pod svod prizemnog prozora, svijajući svoj dom među zeleno ofarbanim rešetkama u obliku saća. Svuda plitki, plastični poklopci od margarina ispunjeni mlekom, koje su mačići već uspeli da proljuju. Prisetih se nevidljivih ali ipak prisutnih dobrih starica kojima opšta nestašica osnovnih namirnica nije uspela da razbije ono malo osećanja uvreženog u podsvesti da hraneći slobodne životinje zapravo hrane svoju nerođenu decu.

Tih godina, na ulicama Beograda nije se moglo osetiti pulsiranje radnog dana, već pre batrganje života. Mimoilažeći se sa ljudima i vrećama izgužvanih poput lica njihovih vlasnika, transportovanim gradskim autobusima, što su pod svojom mrežastom opnom skrivale nešto suvog povrća ili cigarete, pokušao sam da, ne obazirući se na toplo i smrdljivo isijavanje sunarodnika, ubrzanim koraćima dođem do cilja. Ipak, kako me taj osećaj nije pustio još nekoliko godina kasnije, svaki prelazak iz tačke A u tačku B bio je presvućen nervoznom avanturom čiji se kraj nije mogao nazreti. Na ulici se moglo desiti svašta. Zaista, samo su drvoredi lipa u Proleterskih brigada podsećali na mir gradske aleje iza koje se neki život odvijao, ali koja je ostajala pokrivena mirom i ukusom drugačijih godina.

Redovi čistog veša prostrtog po prozorima i tesnim terasama jasno su, svojim benkicama i špilhoznama, kazivali da su ljudi moje generacije – ali i mnogo mlađi – počeli u panici da se žene i udaju, rađaju decu koja su ih konzervirala u dubokoj masti, odvajajući ih od titraja tla, vibriranja koje je, možda, nagoveštavalo i blizinu Sudnjeg dana. Dotle nisam stigao, i ma koliko su retke posete prijateljima sa prinovom u ta dva-tri sata emitovale mir, spokojstvo, lažno ali njihovo lično spokojstvo, nisam imao hrabrosti da se uputim s nekom od svojih devojaka (samo trenutno pripijenom uz mene) prema tom Velikom prkosu.

Ipak, miris dezinfekcionog sredstva u vili Komesarijata Ujedinjenih nacija morao me je gurnuti nazad ka događaju ispred samoposluge gde me je mamina školska drugarica nazvala nedićevcem, posle odgovora na pitanje gde sam se

zaposlio. Počinjao je još jedan dan. Moj posao, u to vreme, bio je prikupljanje i sistematizacija podataka i dokumenata o prebivalištu izbeglica. Malo francuskog, ako se izuzmu kratki raporti i pisanje izveštaja, ali i koordinacija ekipe Lekara bez granica. Nekoliko meseci kasnije, avanzovao sam do prevodioca francuskog korpusa, sastavljenog pretežno od Korzikanaca koji su, tragajući za momačkim poslom bez mnogo rada, isijavajući svoju navijačku energiju, mrzitelji Francuza, došli do zemlje u kojoj su Srbe videli kao Francuze a sebe kao *Bošnjake*. Svrdlala su po mojoj glavi ta njihova istrenirana razmišljanja, nabiflovanii podaci van konteksta, ali već posle dve-tri nedelje počeo sam da govorim *Bošnjaci* kada sam mislio na muslimane.

Onda, prvi odlazak na front. U Bosnu, koju bih do tada prespavao, videvši kroz bunovnu ušuškanost tek parčence Sarajeva, hitajući ka Jahorini i belim padinama još neukaljanim smučkama.